

Ivan Minatti

Bolečina nedoživetega

Založba Mladinska knjiga, Ljubljana 1994

Zdi se, da je pisanje o knjigi, kot je *Bolečina nedoživetega*, ki je izšla ob avtorjevi sedemdesetletnici, na neki način Sizifovo delo. To pa preprosto zato, ker se kritičnemu zapisu pričenjajo izmikati določeni "klasični" segmenti takega opravila. Če namreč velja, da piše pesnik v bistvu vse življenje eno in edino Pesem oziroma eno in edino zbirko pesmi, potem se nam ob Minattiju zastavlja predvsem vprašanje, koliko je pričujoče delo prav ta zbirka pesmi oziroma kar ta Pesem (če seveda ni odgovor zbrano delo oziroma vse, kar je pesnik kdajkoli napisal). S prej omenjenim "zdrsom" sem seveda mislil, da recenzentova pozornost ob takih in podobnih delih, ki so dobesedno vzeta iz stalnega (šolskega) kanona slovenske poezije in imajo veljavo klasikov (to vsekakor ni merilo "nedotakljivosti"), ne velja toliko poeziji sami kot nekakšna prva reakcija, prvi odmev, marveč se usmeri bolj na to, koliko se *Bolečina nedoživetega* pokriva z Minattijevo Knjigo.

Razlog, zakaj toliko besedičenja prav okrog izbora, je ta, da je redkokdo v slovenskem literarnem prostoru bil še med svojo aktivno pesniško kondicijo deležen tolikšnega števila (ta je že enajsti) izborov poezije. Poudariti je treba, da je avtor zmeraj dodajal nove pesmi in izločal stare, tako da knjige, ki leži pred nami, ne moremo obravnavati zgolj kot enega izmed možnih izborov njegovega prisluškovanja tišini, marveč mnogo prej kot nekakšen sklep kroga dolge pesniške poti. Ta je označena ne toliko po kvantiteti, ampak po jasno razpoznavni in dosledni pesniški drži, katere osrednji cilj in izvir pesniške imaginacije predstavlja narava. Ne glede, v katero izmed Minattijevih ustvarjalnih obdobj bo bralec namreč vstopil, povsod se bodo nadenj sklonila drevesa, začutil bo težko ležanje reke, ki "ne teče nikamor" (Rana), mlade trave, ki "se suličasto poganjajo navzgor" (Tuja obala), obdala ga bo prisotnost smrti in padca "s polnimi usti krika" (Pod zaprtimi vekami). Predvsem pa bo za pesmimi prisotna celotna osebnost, glas, ki nezamenljivo stoji za svojo izpovedjo, osebna zgodba, ki ni zgolj zgodba, marveč citat bolečine. Bolečine nedoživetega. Ne nazadnje je Minatti zato deležen tolikšne priljubljenosti pri bralcih. Tu se odpira zanimiv paradoks, ki se postavlja ob stran stavku o eni in edini Pesmi. Ogromno

Slovencev pozna Minattija prav po eni pesmi, o kateri sem prepričan, da mi je ni treba navajati. Paradoks je v tem, da lahko ena sama pesem, en samcat izpovedni akt, toliko zadene iskrenost, izčiščenost, *Zeitgeist* in še marsikaj, da dobesedno zaseneči številne druge pesmi, ki se lahko brez dolgega premisleka ponašajo s podobnimi lastnostmi. Usoda pisca take pesmi je tako po eni strani velika, po drugi pa tragična. (Tudi) ta zbirka je dokaz, da ta, sicer velika pesem ni Minattijeva Pesem, marveč zgolj njen del.

Bolečina nedoživetega je bila v primerjavi z zadnjim knjižnim izborom v slovenščini, ki je izšel leta 1985 z naslovom *Prisluškujem tišini v sebi*, deležna več vsebinskih sprememb. Avtor je zmanjšal predvsem obseg pesmi s partizansko motiviko iz svoje prve zbirke *S poti*, ki so v tem izboru naslovljene z *Bele gazi*. Pesmi iz zbirk *Pa bo pomlad prišla* in *Nekoga moraš imeti rad* ter ciklov *Termitnjak* in *Ko bom tih in dober* so ostale več ali manj nespremenjene. Osrednja novost izbora zraven razširjenega cikla *Oko sonca* predstavlja cikel *Vračanje*, pesmi, objavljene v Novi reviji leta 1990, ki kljub temu da so uvrščene v knjigi na predzadnje mesto, učinkujejo kot slovesen oklep in hkrati eden izmed vrhov Minattijeve poezije. Če se je resničnost zdela na primer v *Termitnjaku* še kot pljunek, razmazan "po velikih oknih pričakovanja" (Hrbenica), in je bilo nebo "gluho" (Močvirje IV), potem pomeni cikel *Vračanje* nekakšen izstop iz podzemlja in s tem negacijo nesmiselnosti bivanja, kajti bivanje se v pričujočem ciklu ohranja po smrti tako, da je speljano skoz vračanje. Taka pozicija Minattijeve lirike ne vodi do kakega naivnega optimizma; še zmeraj smo v risu samote in delne resignacije, ki pa je sposobna razumeti svoje življenje in čas kot arhetip reke: "Z bosimi stopali stojim v njem / in iz praznega srca / v starikavo prgišče / lovim kaplje let." (Malodušje) Na ta način se cikel *Vračanje* res zdi "navidez sklepní obračun" Minattijeve poezije, kot ga opredeli Boris Paternu v spremni besedi. S tem je knjiga vsebinsko čudovito zaokrožena, to da slutiti odgovor na v začetku zastavljeno vprašanje. Dodati je treba, da do metaforične sklenitve kroga, do uskladitve, (vsaj delne) pomiritve in uravnoveženosti ne pride le na besedilni ravni, marveč se je založba jubileju primerno potrudila tudi z likovno podobo knjige, ki jo tako na motivni kot na tematski ravni posrečeno dopolnjujejo slike Borisa Jesiha.

Aleš Šteger